

Inndragningsundersøkelsen 2023

Rapport fra Vestfold, Telemark og Buskerud statsadvokatembeter

1. Innledning

Riksadvokaten besluttet i brev av 27. september 2021 at statsadvokatene, som et ledd i fagledelsen, skulle gjennomføre en begrenset kvalitetsundersøkelse rettet mot inndragning i annet halvår 2022. I den forbindelse nedsatte Riksadvokaten en arbeidsgruppe som skulle vurdere hvordan en kvalitetsundersøkelse om inndragning best kunne gjennomføres.

Oslo statsadvokatembeter igangsatte undersøkelsen i uke 36 2022. Under gjennomføringen fant man en del mangler ved saksutvalget, spørsmålene og svaralternativene. Etter råd fra Oslo statsadvokatembeter ble det besluttet å utsette undersøkelsen.

Riksadvokaten har deretter gjennomgått undersøkelsen på nytt og besluttet at samtlige regionale statsadvokatembeter skulle gjennomføre undersøkelsen høsten 2023. Utarbeidelse av spørsmål og svaralternativer i undersøkelsen, samt utvalg av saker og tidsperiode er gjort av Riksadvokaten.

Vestfold, Telemark og Buskerud statsadvokatembeter gjennomførte undersøkelsen i uke 47. Ved gjennomgangen har statsadvokatene Petter Sødal og Alf Martin Evensen, samt førstestatsadvokat Anne M Katteland deltatt. I tillegg bistod en politiadvokat som hospiterte ved embetet høsten 2023.

Embetet har brukt ca. 20 dagsverk inkludert for- og etterarbeid.

Vi hadde et saksforberedende møte før vi begynte å gjennomgå saker, samt fortløpende dialog underveis. Vi var også i kontakt med Oslo statsadvokatembeter for veiledning da de hadde gjennomført undersøkelsen i forkant av oss. Vi benyttet oss flittig av veilederen, som var et meget nyttig hjelpedokument.

2. Hovedfunn

- Et stort antall av utvalgte saker hadde ikke inndragningspotensialet, slik at vi føler at vi har et litt lite grunnlag for å trekke klare konklusjoner.
- Sakene vi har gjennomgått som hadde inndragningspotensiale er i det vesentligste tilfredsstillende håndtert – 27 av 35 saker med inndragningspotensiale
- Politiets innledende etterforskning er god. De verdier som finnes blir som oftest sikret og tatt i beslag.
- Ved mistanke om salg av narkotika ser vi at politiet rutinemessig sjekker vipps og banktransaksjoner.
- Vi ser noen saker der det burde vært lagt ned påstand om utvidet inndragning, men hvor beslaglagte penger blir utlevert fordi man ikke bevismessig kommer i mål med en salgstiltale.
- Vi ser også noen saker der man avslutter etterforskningen og går for det som er erkjent, men som ikke gir inndragningspotensialet.

3. Saksgjennomgang

3.1 Innledning

Utvalget av saker gjelder grov miljøkriminalitet som er rettskraftig avgjort i tidsrommet januar 2019 til 1. juli 2022, samt grove narkotikalovbrudd og heleri/hvitvasking som er rettskraftig avgjort i tidsrommet 1. januar 2022 til 1. juli 2023.

Det tildelte saksutvalget gjaldt totalt 90 saker, samt 14 ekstra saker fra Sør-Øst politidistrikt.

Av de 90 sakene fant vi at 10 saker ikke var egnet, og vi gjennomgikk 8 av ekstra sakene. Vi har registrert forskjellige årsaker til at saken ikke er egnet;

A.2 Hvorfor er ikke saken egnet for undersøkelsen? - Gi en kort begrunnelse

- Tyveri, - tilbakelevert fornæremede
- Tyveri av mob, ingen helerisak
- Ingen registrert mistenkt i saken
- Ingen dokumenter i saken - står brutt med hovedsak - avgjort 016
- Ikke igangsatt etterforskning etter anm om mistanke narkkrim
- Henlagt fordi forholdet ikke er straffbart
- Gjerningsmann død kort etter beslag av narkotika
- Gjelder en rettsanmodning fra Nederland - henlagt 016
- For omfattende - del av stort sakskompleks linket til mange distrikt og andre saker
- Del av kompleks, - denne delsak henlagt 058

I 53 av de 88 sakene som var egnet vurderte vi det slik at det ikke var inndragningspotensiale. I all hovedsak skyldes dette at det ikke var holdepunkter for utbytte i saken (28 saker) eller at aktuell gjenstand er tilbakelevert rett eier (16 saker). Vurderingen av om saken har inndragningspotensiale er tatt ved sakens initialfase. Det presiseres at det ligger ingen kritikk i dette. Spørsmålene ble tilføyet i den oppdaterte undersøkelsen nettopp for å unngå at statsadvokatene svarte på spørsmål som ikke ville gi informasjon om hvordan politiet håndterer inndragning i straffesakene.

Fordelt på sakskategori:

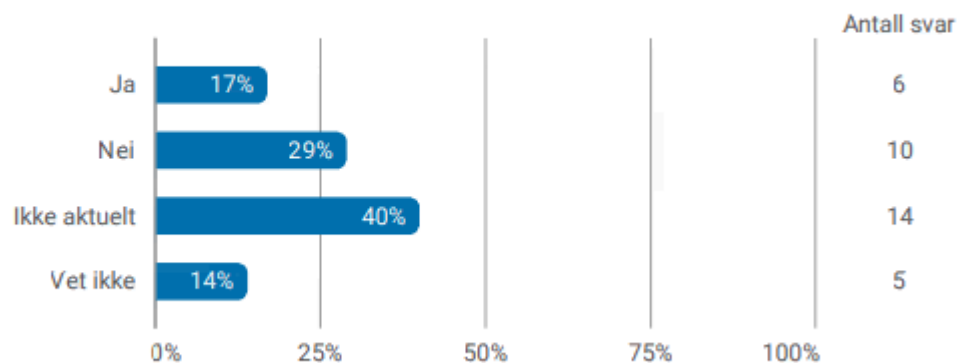
- Grov miljøkriminalitet – 4 saker
- Grov narkotikalovbrudd – 42 saker
- Heleri/hvitvasking – 42 saker

Det bemerkes at for flere av spørsmålene var det mulig å krysse av for flere svaralternativer. Det betyr f.eks. at det kan være et mindre antall unike saker enn svar, noe som kan påvirke bl.a. prosentsetningen.

3.2 Er inndragning tematisert i etterforskningsplanen?

Vi har svart "ikke aktuelt" i saker hvor vi ikke finner etterforskningsplan eller arbeidslogg og hvor vi mener det ikke er grunn til å ha slik plan.

1. Er inndragning tematisert i indicia/e-plan/arbeidslogg?

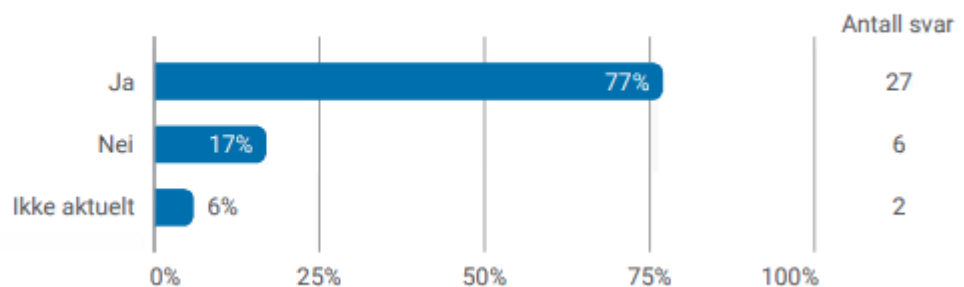
For at inndragning skal gis nødvendig prioritet i etterforskningen er det sentralt at dette også omhandles i etterforskningsplaner og/eller arbeidslogger. Det må så tidlig som mulig stilles spørsmål om det er begått en straffbar handling som har gitt eller kan gi utbytte, hvor utbyttet er, hvor stort det er, hvordan kan inndragningskravet sikres og hvem skal inndragningskravet rette seg mot.

3.3 Er det gjort noe for å identifisere/lokalisere utbyttet?

Dersom det er besluttet ransaking og/eller foretatt ransaking har vi svart "ja" på spørsmålet om det er gjort noe for å lokalisere utbyttet. Dette uavhengig av om det er gjort funn. Det samme gjelder om det er tatt beslag ved f.eks. frivillig overlevering av penger.

Når det gjelder spørsmålet om utbyttet ble tatt i beslag (spørsmål 3) har vi svart "nei" i saker hvor det er informasjon om utbytte som kunne vært tatt i beslag og "ikke aktuelt" der det ikke er slik informasjon. Vi har videre svart "ikke aktuelt" dersom det er beslag av annet enn utbytte, f.eks. våpen og/eller narkotika. Dette ut fra formålet med undersøkelsen som er å vurdere politiets innsats opp mot inndragning av utbytte/vinning.

2. Er det gjort noe for å identifisere/lokalisere utbyttet?

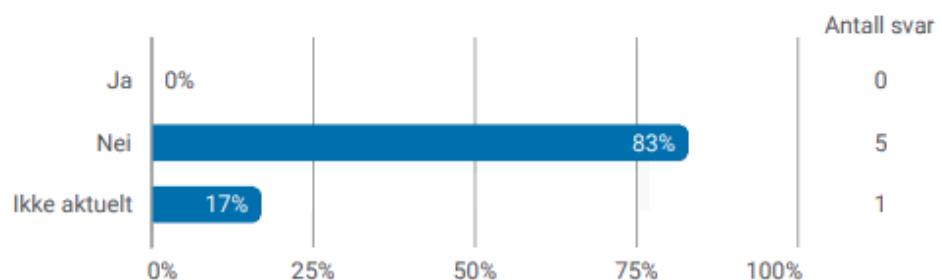

I 89 % av sakene var det i innledningsfasen av etterforskningen at det ble gjort noe for å identifisere utbytte og i 44 % ble det også gjort senere i etterforskningen, jf. graf 2.1 i undersøkelsen.

Utbytte ble tatt i beslag i 70 % av sakene, og det vil si i 19 saker.

3.4 Verdiinndragning

4. Er det satt i gang etterforskningssteg med tanke på å sikre verdiinndragning?

Her har vi veldig små tall og vi har forstått det slik at dette skyldes at undersøkelsen er lagt opp slik at dersom det er gjort noe for å identifisere beslag utgår spørsmål om verdiinndragning med unntak av spørsmål 4.3 (spørsmål om hefte/håndpant). Det er kun 6 saker hvor det ikke er tatt beslag og i 5 av disse er det ikke gjort etterforskning med tanke på verdiinndragning. Hvis utbyttet er lite har vi svart "ikke aktuelt" på spørsmålet. Etterforskning opp mot verdiinndragning må kunne forsvares med tanke på hvilken ressursbruk som kreves.

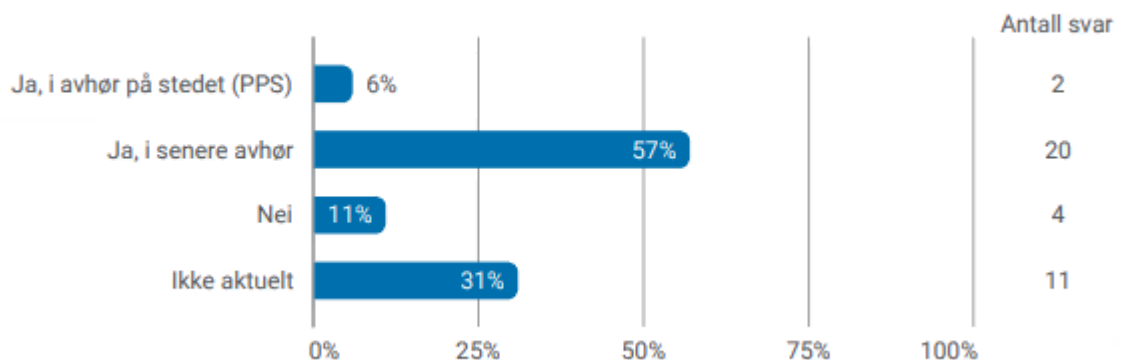
I 30 av 35 saker har statsadvokatene vurdert at det ikke er aktuelt med heftelse. Videre er det svart "nei" på om det er tatt heftelse/håndpant i 5 av 35 saker. Det bemerkes at "nei-svar" ikke nødvendigvis er kritikk mot politiets arbeid fordi vi ikke har blitt bedt om å vurdere politiets etterforskning opp mot verdiinndragning.

3.5 Utbytte – Tema i avhør, jf. graf 5, 6 og 7

Ved besvarelsen har vi sett hen til at utbytte indirekte kan være tema ved spørsmål om f.eks. størrelsen på omsetning av narkotika. Selv om dette konkret relaterer seg til straff og skyld har det også en side til mulig vinning/utbytte. Vi har derfor svart "ja" på om utbytte/inndragning er tema i avhør i slike tilfeller og selv om det ikke er et stort tema. Kvaliteten på etterforskningen som sådan er vurdert under spørsmål 16.

Når det gjelder hvorvidt utbytte er tema i vitneavhør, har vi kun vurdert vitner som relevante i den forbindelse. Hvis det kun er tatt avhør av vitner som ikke har slik relevans har vi svart "ikke aktuelt". Vi har også sett på avhør av eventuelle medsiktete der det er aktuelt.

5. Er utbytte tema i avhør av mistenkt/siktet? (Flere svar mulig)

Det er kun i 4 av sakene at utbytte ikke er et tema overhode.

På spørsmål om utvidet inndragning er tema i avhør av mistenkt/siktet (spørsmål 6) har vi svart "ja" i 5 av 35 saker, "nei" i 9 saker og at det ikke er aktuelt i 21 av sakene. Det bemerkes at spørsmål om utbytte som sådan også kan ha betydning for vurderingen av om det er eller kan være grunnlag for utvidet inndragning. Vi ser imidlertid at spørsmål om økonomi

generelt, herunder om man eier noe og eventuelt hva man eier, kan stilles oftere enn det gjøres i dag.

3.6 Påtalevedtak

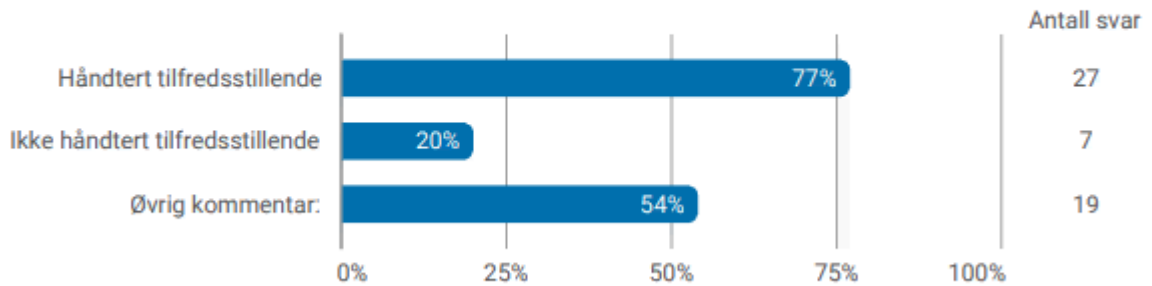
Det er fattet positivt påtalevedtak i 63 % av sakene, dvs. i 22 saker.

I 5 saker har vi vurdert det slik at det burde vært tatt med inndragning i påtalevedtaket. Vi ser for eksempel at det beslaglegges penger, det er mistanke om salg, men ikke tilstrekkelig bevis – uten at det er vurdert å gå for utvidet inndragning og pengene leveres ut. Etter vår vurdering er påtalevedtaket korrekt, da det ikke er tilstrekkelig bevis for salg, men det burde vært lagt ned påstand om utvidet inndragning.

Veldig positivt er det at det synes som om politiet ved mistanke om salg har som rutine å sjekke vipps og bankkontoutskrifter.

3.7 Er inndragning adekvat behandlet

16. Etter statsadvokatens vurdering: Er spørsmålet om vinning adekvat håndtert fra politiet? (Flere svar mulig)

Spørsmålet om vinning er ikke håndtert tilfredsstillende i 7 saker. Vi har sett at beslaglagte penger og/eller verdigjenstander (Rolex) blir utlevert til tross for at det er sterk mistanke om salg av narkotika. Selv om ikke bevist for salg er oppfylt er det vår oppfatning at politiet kunne nedlagt påstand om utvidet inndragning.

4. Tiltak/oppfølging

Det bemerkes at antall saker der vi vurderte at det forelå inndragningspotensiale var relativt få; 35 saker. Og av disse har vi funnet at 27 saker er håndtert tilfredsstillende. Vi synes derfor at det er vanskelig å trekke noen sikre slutninger ut fra undersøkelsen, annet enn at vi synes inndragningsspørsmålet i de gjennomgåtte sakene i det vesentligste er godt behandlet.

Embetet har nylig gjennomført inspeksjon av påtaleenheten ved seksjon for Økonomi- og miljøkriminalitet. Rapporten fra denne inspeksjonen er per i dag ikke ferdigstilt, men vi fikk også innsikt i politiets håndtering av inndragning i denne forbindelse. Det kan blant annet nevnes at politidistriktet nylig har fått på plass en inndragningsjurist som skal spesialisere seg på inndragning sammen med inndragningsspesialisten med politifaglig bakgrunn. Inndragningsjuristen er plassert på ØMI (påtaleenhet for økonomi, miljø og inndragning) Dette er positivt.

Inndragningsspesialisten har i samarbeid med landets øvrige inndragningsspesialister laget en opplæringspakke ifm digitale bedragerier. Denne skal gi opplæring av etterforskere, og øke kunnskapen om nye fenomener og moduser. Den har fokus på kvalitet i anmeldelsen og etterforskning i initialfasen, hvor stans og følg pengene står sentralt.

Videre var det vårt inntrykk at politidistriktet syntes å ha rutiner for å undersøke om det forelå grav mot mistenkte fra andre ved beslag av penger, og der hvor saken ikke ble avgjort med en positiv påtaleavgjørelse.

Jeg finner også grunn til å nevne at politidistriktet har etterforsket en rekke større narkotikasaker fra OP Jason (kryptotelefoner). I disse sakene har det vært etterforsket opp mot og lagt ned påstand om inndragning. Det vises for eksempel til følgende saker;

Operasjon Argo. Tre personer tiltalt og rettskraftig domfelt for straffeloven § 232 annet ledd jf. § 79C. Saken gjaldt befatning med ca. 450 kilo cannabis i 2020-2021. Tre tiltalte domfelt til mellom 8 og 9,5 års fengsel. Inndragning av til sammen ca. 15,5 millioner kr. Beslaglagte penger utgjorde ca. 250 000 kr. Ingen heftelser.

Operasjon Panser. Fire personer tiltalt og domfelt i tingretten for overtredelse av straffeloven § 232 annet ledd jf. § 79C. Hovedmannen idømt 12 års fengsel og inndragning av 4 millioner kr. Ankeforhandling som gjelder straffeutmålingen og inndragningen er berammet i februar 2024. Foreligger ikke beslaglagte penger eller heftelser.

Operasjon Hvit enke. Seks personer tiltalt og 4 idømt inndragning på til sammen 3,5 millioner.

Politidistriktet må imidlertid få på plass rutiner som sikrer at beslaglagte midler og/eller verdigjenstander blir inndratt når vilkårene for dette er til stede. Vi ser gjennom undersøkelsen enkelte tilfeller at man går for erkjent oppbevaring i stedet for salg av

narkotika. Dette har selvfølgelig en side til etterforskningskapasiteten, men det fremstår særlig uheldig at beslaglagte penger og verdigjenstander blir utlevert til tross for at vilkårene for utvidet inndragning synes å være til stede.

Videre ser vi nok også et forbedringspotensial i at inndragning må være et tema i begynnelsen av etterforskningen og dette må gjenspeiles i etterforskningsplanene.

Anne M Katteland
Embetsleder
Vestfold, Telemark og Buskerud statsadvokatembeter